

Příprava obrany socialistického státu v soudobých podmínkách

Plukovník Jan Raban, plukovník ČSc. Josef Průša

V současné době je nebezpečí světové jaderné války trvalým průvodním zjevem našeho života.

Podepsání Moskevské smlouvy o zastavení pokusů s jadernými zbraněmi v loňském roce vytvořilo příznivější podmínky k jednání o další uvolnění napjaté mezinárodní situace.

Stejný význam má i dohoda SSSR a USA, kterou se obě strany zavázaly, že nebudou vypouštět na oběžnou dráhu objekty s nukleárními zbraněmi a v poslední době i současné prohlášení hlavních představitelů SSSR, USA a VB o omezení výroby štěpných materiálů pro jaderné zbraně.

Musíme docenit, ale nepřecenit praktický význam těchto opatření a přitom zřetelně rozlišovat význam stupně napjatosti, či uvolnění mezinárodních vztahů od objektivní připravenosti států a jejich ozbrojených sil k jaderné válce.

Zmírnění politického napětí může vytvářet vhodný rámec a podmínky pro mírové řešení sporných otázek mezi dvěma státy, či koalicemi; nemůže ale samo o sobě zlikvidovat nebezpečí rozpoutání světové jaderné války.

Jedině realizace všeobecného a úplného odzbrojení a především pak zničení všech zásob jaderných zbraní a jejich nosičů může vyloučit možnost světové jaderné raketové války, hrozící dnes zmrazit lidstvo a zničit světovou hospodářskou základnu, bez níž není možný další progresivní vývoj lidské společnosti, ani budoucí komunismu.

Země socialistického tábora v čele se Sovětským svazem vyvíjejí stále úsilí a projevují vysokou iniciativu v prosazování všeobecného a úplného odzbrojení ve všech mezinárodních orgánech a institucích.

Naproti tomu imperialistické mocnosti prosazují při všech příležitostech všeobecnou kontrolu bez skutečných a účinných odzbrojovacích opatření — tedy legalizovanou špionáž. To je zcela jednoznačný důkaz, že u nich je ještě příliš

daleko od tzv. vytváření příznivějších podmínek pro jednání k úplnému nebo i dílčímu odzbrojení.

Proto i XII. sjezd KSČ, který vycházel z uvedené situace, přijal v oblasti obrany země toto usnesení: „Dokud nedojde k prosazení mírových návrhů a k všeobecnému a úplnému odzbrojení, dokud bude ze strany imperialistů existovat nebezpečí války, budeme posilovat obranyschopnost a bezpečnost naší vlasti, dále rozvíjet leninské principy výstavby armády, zajišťovat vysokou bojovou pohotovost ozbrojených sil a zdokonalovat jejich výzbroj a technické vybavení. Posilovat jednotu ozbrojených sil Varšavské smlouvy.“¹⁾

Moderní obrana socialistického státu se zajišťuje v podstatě ve dvou hlavních oblastech:

- v přípravě ozbrojených sil a
- v přípravě zápolí (teritoria) státu na válku.

Ve smyslu usnesení XII. sjezdu naší strany proto rozkaz ministra národní obrany pro bojovou a politickou přípravu ČSLA na výcvikový rok 1964 ukládá [v čl. 13] i „objasňovat brannou politiku strany, pomáhat branné přípravě obyvatelstva a usilovat o prohloubení vztahu obyvatelstva k otázkám obrany země“.

Směrnice náčelníka generálního štábu pro operační přípravu v r. 1964 nařizují velitelům a štábům polního velení, seznámit se i s úkoly a metodou práce velitelů a štábů teritoriálního velení (Hlava II, odst. 1).

K plnému pochopení úkolů obrany státu v podmínkách jaderné raketové války je zapotřebí seznámit se i s širší problematikou přípravy obrany státu a teritoria na soudobou válku. Znalosti této problematiky umožní nejen orgánům, které připravují potřebná opatření na stupni resortů státní správy, ale i podřízeným ve-

¹⁾ XII. sjezd KSČ — publikace ÚV KSČ 1962, str. 103.

litelům a štábům teritoriálního systému obrany země i velitelům a štábům polního velení, aby pochopili v plné šíři úkoly, které by plnili za války, i které přípravy je nutné uskutečnit v míru. K tomu má přispět i náplň tohoto čísla Vojenské mysl.

Náš příspěvek je zaměřen na hlavní teoretické zásady obrany státu a teritoria.

Zápolí v minulých válkách

Historie vojenství ukazuje, že úloha a podíl zápolí na úspěšném vedení ozbrojeného zápasu neustále stoupá. V období otrokářské a feudální společnosti se války rozhodávaly krátkými jednodenními bitvami. Na průběh a výsledek války měly vliv pouze ozbrojené síly soustředěné na válčišti. Ostatní činitelé jako např. připravenost zápolí, ekonomika, morální politický stav obyvatelstva apod. ovlivňovaly ozbrojený zápas jen v nepatrné míře.

K užšímu vztahu mezi ozbrojenými silami na frontě a civilním obyvatelstvem v zápolí docházelo pouze v některých válkách proti agresorům, v národně osvobozeneckých válkách a zejména ve válkách revolučních. Zájem obyvatelstva na válce se zpravidla projevoval v živelném masovém rozvlnění „partyzánského hnutí“. Světovou zvláštností středověku bylo husitské revoluční hnutí, ve kterém pozorujeme určitou součinnost mezi vojsky a obyvatelstvem v zápolí. Vedle stálých pravidelných vojsk zvaných „obce polní“, která byla neustále ve zbraní, existovala záložní „obce domácí“, jejíž příslušníci spolu se vším obyvatelstvem zásobovali stálá vojska výzbrojí, potravinami, výstrojí, dopravními prostředky a materiálem.

Podobným případem je i Vlastenecká válka ruského lidu v roce 1812 proti Napoleonově armádě, v níž živelně vznikaly stovky a tisíce partyzánských skupin a oddílů.

Záležitostí většiny obyvatelstva se stala i válka španělského lidu proti vojskům Napoleona na počátku 19. stol. Napoleonova vojska utrpěla tehdy v partyzánské válce první větší porážku.

Teprve v druhé polovině 19. století, kdy rozvoj vojenské techniky značně pokročil a strojová velkovýroba byla schopna produkovat velké množství zbraní a materiálu, rychle vzrůstala závislost fronty na zápolí, zejména po materiální a technické stránce. Počty ozbrojených sil

se neustále zvyšovaly, moderní zbraně působily velké ztráty osob, zbraní a materiálu, které bylo nutno nahrazovat ze zápolí. V rusko-japonské válce [1904 až 1905] bylo zmobilizováno asi 5 milionů mužů, v první světové válce již 110 milionů mužů. Nermalou úlohu ve stoupající tendenci závislosti fronty na zápolí měla i modernizace armád. Masové rozšíření motorů v ozbrojených silách, vznik letectva, tankového vojska, masové používání dělostřelectva, to vše mělo odraz nejen v organizaci týlového zabezpečení, nýbrž především v zápolí, v ekonomice.

Zásadní zvrat v poměru a závislosti fronty na zápolí přinesla druhá světová válka. Již v první světové válce se ukázalo, že moderní mnohamilionové armády nemohou vést válku jen s těmi zásobami a zbraněmi, které jsou připraveny v míru, ale naopak, že hlavní závislost včasného a dostatečného zásobování vojsk spočívá na výrobě válečného hospodářství. Připravené mírové zásoby válečného materiálu v závislosti na jejich možné době skladování, objemu, množství spotřeby, zničení i druhu materiálu, stačily na různé dlouhé období, od několika týdnů do několika let. Spotřebovaný materiál muselo vyrábět a bojujícím vojskům dodávat hospodářství válečného státu. Kromě toho v průběhu války zastarala výstroj, s kterou byla válka zahájena. Bylo ji třeba modernizovat i vyrábět zcela nové zbraně a to často v obrovském množství. Např. během druhé světové války válečné státy vyvinuly, nově konstruovaly a vyrobily zcela nové typy tanků, letadel, lodí, děl a minometů, spojovací techniky, ženíjního materiálu a jiné výzbroje. Na bojištích se objevily i zcela nové druhy dříve neznámých zbraní. Byly to vedle raketometů, raket V-1, V-2 a radarů, bezzákluzových kanónů, pancéřovek a tarasnic i jaderné zbraně.

Je proto pochopitelné, že ve druhé světové válce operační plány válečných stran již nezahrnovaly jen oblast fronty a vojska soustředěná na válčišti, nýbrž i hospodářský potenciál protivníka.

Byto to vůbec poprvé v dějinách válek, kdy i hluboké zápolí bylo cílem vojenských útoků ponejvíce ze vzduchu a kdy se ukázalo, že bojovou činnost proti zápolí nelze v žádném případě podceňovat a opomíjet. Následky vzdušných úderů si vynutily celou řadu obtížných, nákladných, předem nepředvídaných a nepřipravených opatření i když neměly — konkrétně v případě fašistického Němec-

ka — rozhodující úlohu ve válce a celkově málo ovlivnily produkci výroby. Bylo nutno organizovat a vytvářet celý systém opatření k ochraně obyvatelstva, politicko-hospodářských center i průmyslových objektů. Fašistické Německo hodlalo například vystavět jen k ochraně průmyslu 9 mil. m² podzemních prostorů. I když do konce války se jim podařilo vybudovat jen 1,5 mil. m², byly vynaložené náklady, čas, materiál i změny v organizaci válečného hospodářství značně náročné. Podobně i jiná opatření, jako výstavba úkrytů, klamných staveb a chráněných pracovišť, protipožární, maskovací a zatemňovací opatření, jakož i vytváření zvláštních jednotek pro likvidaci následků vzdušného napadení, značně odčerpávaly materiální prostředky a lidské rezervy a byly velkou přítěží pro válečné hospodářství. Na tato opatření se spotřebovával stavební, zdravotnický, spojovací a intendantní materiál, pohonné hmoty, automobilní technika, zemní stroje a jiný materiál, který by jinak mohl být přisunut na frontu, kde ho bylo zapotřebí.

Podmínky ozbrojeného zápasu si již vynutily v této válce organizovat celý systém ochrany zápolí, který jen ve fašistickém Německu měl na konci války 4,5–5 mil. aktivně zapojených osob. Získané zkušenosti a poznatky nekompromisně ukazují na obrovský význam a účinnost všech těchto opatření, která přímo ovlivňují morálně politický stav obyvatelstva.

Ve druhé světové válce byly na obyvatelstvo zejména evropských států kladeny takové nároky, jaké ještě historie válek nepamatuje. Obyvatelstvo Sovětského svazu, Polska, Jugoslávie a postupně dalších, především slovanských národů prošlo skutečně těžkou zkouškou morálně politického stavu. Sovětský lid na rozdíl od ostatních postižených národů však kromě strádání, bídy a ztrát na obyvatelstvu musel zajistit širokou evakuaci osob, materiálních a průmyslových hodnot, zemědělských produktů i hospodářského zvířectva z dočasně okupovaného území. Souběžně s tím pak musel zajistit zvýšenou výrobu válečného materiálu ve zbývajících závodech na neobsazeném území a zřizovat i na nepřipravených místech a v těžkých zimních podmínkách zcela nové výrobní kapacity, aby uspokojil rostoucí potřeby ozbrojených sil. Obyvatelstvo, které zůstalo na okupovaném území, rozvinulo v širokém měřítku

partyzánský boj. Tato těžká zkouška morálně politického stavu obyvatelstva Sovětského svazu byla současně i zkouškou společenského zřízení, kterému dala nejlepší vysvědčení.

Těžce bylo postiženo i obyvatelstvo ostatních okupovaných zemí. Celkově se udává, že ztráty na civilním obyvatelstvu ve všech zemích okupovaných fašistickým Německem byly mnohonásobně vyšší než činily ztráty jejich ozbrojených sil. Tak např. v Polsku celkové ztráty na životech činily více než 6 mil. osob, tj. 22 mrtvých na každých 100 obyvatel, přičemž ztráty na civilním obyvatelstvu 12krát převyšovaly počet padlých polských vojáků na všech frontách v druhé světové válce. Ztráty na národním majetku činily více než 38 %.

Samostatnou kapitolou druhé světové války je strategické bombardování Německa, jehož rozsah nemá v historii válek obdoby. Vzhledem k tomu, že jedním z cílů tohoto bombardování bylo podlamovat morálku německého obyvatelstva, bylo bombardováno zejména od r. 1943 na plochy. Byly bombardovány i obytné čtvrti, které neměly z vojenského hlediska žádný význam. Ke konci války již bylo běžným zjevem, že bombardováním měst byly převážně ničeny jen obytné čtvrti, zatím co průmyslové objekty a vojenské cíle zůstaly nedotčeny.

Na morálce německého obyvatelstva se toto barbarské ničení podstatně neodrazilo. Podobně tomu bylo i ve výrobě, neboť ještě v r. 1944 měl objem výroby vojenské techniky ve fašistickém Německu neustále stoupající tendenci.

V této činnosti je rozhodující správná volba cílů. Jako příklad uvádíme nálety na rafinerie nafty a podniky vyrábějící syntetický benzin. Výroba pohonných hmot nacistického Německa prudce klesla a tvořila v únoru 1945 jen 5 % výroby z května roku předcházejícího. Tato skutečnost byla vysvětlována tím, že rafinerie byly soustředěny v neveliké oblasti. Je však třeba podotknout, že pokusy o zničení závodů německého naftového průmyslu byly činěny již dříve, ale neměly zvláštní úspěch.

Zcela jiná efektivnost bombardování byla v Japonsku. Nálety na japonská průmyslová centra byly intenzivní, zejména ke konci války v r. 1945 a měly značný účinek. Byly zničeny hlavní výrobní kapacity 59 měst. Výroba letadel klesla o 60 % a výroba oceli o 16 %.

Funkce zápolí a hlavní zásady příprav soudobé obrany socialistického státu

Zkušenosti z minulých válek a charakteristické rysy potenciální jaderné raketové války ukazují, že v příští možné světové válce by zápolí hrálo ještě mnohem významnější úlohu než ve 2. světové válce.

Funkci zápolí a hlavní zásady příprav socialistických států můžeme odvodit od připravenosti a potenciálu ozbrojených sil imperialistické koalice a od pravděpodobného průběhu války, zejména jejího počátečního období.

Pro současné přípravy imperialistických zemí a jejich hlavního agresivního válečného paktu NATO je charakteristická řada opatření, která mají posílit válečný potenciál na úseku jejich ozbrojených sil. Hlavní z nich jsou tato:

1. Snaha dohnat Sovětský svaz ve vývoji raket a jiných prostředků dopravy jaderných zbraní na cíl, soustavně rozvíjet kosmický program a využít jej pro vojenské účely.

2. Náhrada dosavadních stabilních velmi zranitelných a snadno zasažitelných raketových základů pohyblivými, těžko zjistitelnými a obtížně zasažitelnými prostředky: ponorkami a loďstvem vyzbrojeným raketami „Polaris“ a letouny vyzbrojenými raketami typu „vzduch-zem“ s dalším dostřelem.

3. Integrace společných ozbrojených sil NATO, jejich samostatné vybavení jadernými zbraněmi a integrace společné síly NATO. Také integrovaná jaderná síla ve formě „multilaterálních jaderných sil“ má být pohyblivá; má to být loďstvo vybavené raketami „Polaris“ s jadernými hlavicemi, rozptýlené po světových mořích tak, aby mohlo jadernými údery pokrýt cíle na území SSSR a ostatních socialistických zemí.

4. Neustále zvyšovat bojovou pohotovost strategických prostředků a vojsk, zejména těch, která jsou umístěna na evropském válečném frontě. Toho dosahují permanentním přezbrojováním těchto sil nejnovějšími typy zbraní, soustavným výcvikem a stálými nácviky bojového poplachu, které spojují s bojovými úkoly a cvičeními zaměřenými na činnost vojsk v počátečním období války.

5. Orientace na posilování pozemních vojsk, na zvyšování jejich nasycenosti jadernými zbraněmi operačního i taktického stupně a na permanentní moderní-

zaci vojenských vzdušných sil, kromě soustavného zvyšování jaderného potenciálu a síly strategických prostředků, tedy na vyvážený rozvoj všech válečných prostředků.

6. Podrobně vypracovaný plán prvního globálního jaderného úderu, v němž mají jednotlivé osádky letounů stanovené úkoly — tj. cíle a způsob úderu, které by plnily „automaticky“ na heslo.

Je nutné konstatovat, že tato opatření skutečně zvyšují potenciál imperialistických ozbrojených sil.

Je to charakteristické pro imperialistickou politiku. V roce 1959 na VS-OSN všechny imperialistické mocnosti odhlasovaly rezoluci o všeobecném a úplném odzbrojení. Od té doby o něm sice jednájí, ale nepřipustí ani nejmenší praktické odzbrojovací opatření. Soustavně se však snaží o všeobecnou kontrolu a rázně zvyšují potenciál ozbrojených sil. Celkově se to dá charakterizovat jako zvýšená příprava na jadernou raketovou válku.

Proto i když se zmírňuje napětí v oblasti politiky, nedá se říci, že by se odpovídajícím způsobem snižoval potenciál ozbrojených sil, ba právě naopak: potenciál ozbrojených sil vzrůstá. Proto pokud se nedosáhne pokroku alespoň v dílčích ozbrojovacích opatřeních, není naděje na odstranění nebezpečí jaderné války.

Z charakteristik soudobých válečných prostředků a ze známých strategických koncepcí, které jsou konstruovány na jejich plné využití, vyplývají charakteristické rysy potenciální světové války.²⁾ Z nich je možné odvodit i pravděpodobné formy zahájení války, průběh počátečního období války, dedukovat jak se projeví na teritoriu a stanovit zásady pro přípravu zápolí. K tomu nám napomáhají i zkušenosti z politických krizí minulých let, kdy hrozilo vypuknutí světové války. Typické jsou zejména zkušenosti z událostí kolem kontrarevoluce v Maďarsku v r. 1956, z Berlínské krize a hlavně z Karibských událostí v r. 1962, kdy se v několika hodinách rozhodovalo, zda se

²⁾ Charakteristické rysy války jsou podrobně popsány v knize „Vojenská strategie“ zpracované kolektivem sovětských autorů pod vedením maršála Sokolovského.

podarí konflikt likvidovat, nebo zda přestane v globální jadernou raketovou válku. Charakteristické je, že v žádné z těchto krizí žádný ze zainteresovaných států nevyhlásil mobilizaci, přestože stál na pokraji války.

Na základě těchto zkušeností můžeme usoudit, že by vypuknutí války pravděpodobně předcházelo kratší nebo delší období zvýšeného mezinárodního napětí, vrcholícího krizí, v níž by se ve velmi krátké době (možná jen několika hodin) rozhodovalo o zahájení války. Mobilizace by byla pravděpodobně vyhlášena buďto velmi krátce (jen několik hodin) před vypuknutím války, ale spíše až současně se zahájením války. Z toho je třeba vyvodit důsledky pro přípravu mobilizace ozbrojených sil i národního hospodářství. V podstatě to znamená maximum příprav uskutečnit již před vyhlášením všeobecné mobilizace.

Dlouhodobá opatření jako vytváření zásob, operační přípravu území, organizační a mobilizační přípravy řízení státu a národního hospodářství atd. je nutné uskutečňovat postupně již v míru, a krátkodobá opatření, jako povolání potřebného počtu záloh, vyvedení řídicích orgánů z nebezpečných míst, evakuaci obyvatelstva z velkých měst atd. uskutečnit v době zvýšeného ohrožení (tj. zvýšeného nebezpečí války), těsně před vypuknutím války.

V období zvýšeného napětí, které bychom mohli nazvat předmobilizačním obdobím, by bylo možné zjistit některé příznaky bezprostřední přípravy imperialistického tábora na rozpoutání války, jako: přesuny vojsk — popřípadě i ze zámoří na kontinent námořní i vzdušnou cestou, zvýšenou pohotovost a skryté doplňování ozbrojených sil, přesuny některých speciálních prostředků, zejména raketových jednotek na válčiště i na válčišti blíže k předpokládané linii fronty, vyvedení svazků ze stálých posádek pod záminkou cvičení, přesuny materiálu apod.

Není však vyloučeno, že by válka byla zahájena s překvapením, globálním úderem jaderných zbraní. Válka mohla být vyvolána nenadále i selháním techniky nebo nervů těch osob, které v imperialistickém systému obsluhují strategické jaderné prostředky, nebo mají možnost vydat rozkaz k jejich použití (vzlet strategického letectva, odnášení raket nebo třeba i jen jedné rakety). To vše je třeba odrazit v přípravách ozbrojených sil

i v přípravách teritoria socialistických států. Je to příkaz k nejvyšší pohotovosti celého státu (celé koalice) v období zvýšeného napětí.

Je pravděpodobné, že by válka byla zahájena hromadným, nebo spíše globálním jaderným úderem všemi prostředky na celou hloubku potenciálních válčišť. Nelze však zcela vyloučit ani ten případ, že by se globální jaderná válka rozrostla z místního ozbrojeného konfliktu.

Podle způsobu zahájení války by se rozvíjely operace počátečního období války.

Nejpravděpodobnější variantou zahájení války je hromadný úder jaderných zbraní nepříteli. Prakticky současně s ním by probíhal odvážný jaderný úder všemi prostředky z naší strany.

První hromadný úder by byl pravděpodobně nejmohutnější. První vlna tohoto úderu by byla pravděpodobně nejmohutnější a šla by na pozemní vojska, s cílem zastihnout vojska dříve než vyjdou z posádek do výchozího položení, na vojenské vzdušné sily a jejich hlavní letiště, s cílem zničit maximum letounů na zemi, na hlavní politicko-správní centra s cílem dezorganizovat řízení státu, způsobit paniku a znemožnit mobilizaci vojsk i národního hospodářství.

První vlna počátečního hromadného jaderného úderu by mohla trvat až několik hodin. Těžiště by pravděpodobně v našich podmínkách nebylo položeno na zápolí, tj. na civilní cíle, ale na operační uskupení vojsk a na postavení operačních a strategických raketových prostředků. Úder na vojska by ovšem postihl v plné míře i teritorium, na kterém jsou rozložena.

V další vlně by pravděpodobně protivník položil těžiště ve frontovém pásmu na vojska, která zaujímají operační sestavu a přecházejí do útoku, a kromě toho na hlavní komunikační a spojovací uzly v hloubce válčiště s cílem rozrušit komunikační síť, izolovat bojiště a znesnadnit přesuny dalších operačních sledů. Je pravděpodobné, že by většina těchto úderů byla pozemních s cílem vytvořit rozsáhlé prostory radioaktivního zamoření. Účinky radioaktivity by později mohly být kombinovány s použitím novodobých chemických a biologických prostředků.

V dalších úderech by se protivník mohl zaměřit i na ničení průmyslových podniků a hlavních skladů, resp. zásob,

důležitých pro válku. Údery na vojska a zvláště údery na komunikační centra by současně ničily sklady a výrobní prostředky, politické a správní orgány i obyvatelstvo v těchto centrech.

Můžeme usoudit, že by počáteční jaderný úder nebyl akcí časově vymezenou na krátkou dobu, ale že by trval desítky hodin, až několik dnů. První vlna tohoto úderu by pravděpodobně byla nejmohutnější.

Další údery by byly řízeny na živění bariér izolujících bojiště, na vojska přisunovaných dalších operačních sledů, na letiště operačního i strategického letectva, na uzly protivzdušné obrany, na rušení mobilizace a na další důležité průmyslové podniky a zařízení, především na výrobu pohonných hmot a na zbrojní výrobu.

Síla těchto úderů na teritorium by postupně slábla. První rázné oslabení by nastalo ihned, jakmile by se projevil první účinky odvetného úderu na raketové a jaderné prostředky nepřítele. Další oslabení by nastalo s dalšími údery na vojska, na raketové prostředky a letiště protivníka a posléze i s rozvinutím útočných operací pozemních vojsk. Čím rychleji by se rozvíjely operace našich vojsk do hloubky nepřátelského území, tím slabší by byly údery na naše teritorium.

Povšimněme si nyní možných účinků jaderných úderů nepřítele na naše zápolí.

Síla prvního hromadného úderu, zvláště první vlny tohoto úderu, by byla závislá na možnostech a na množství prostředků protivníka a na pohotovosti a účinnosti naší protivzdušné a protiraketové obrany.

Vezmeme-li v úvahu ty prostředky, které dnes má potenciální protivník na evropském válčišti a z nich tu část, kterou by pravděpodobně mohl vyčlenit pro údery na území naší republiky a účinnost naší protivzdušné obrany, můžeme usoudit, že by na zvolené cíle na území státu mohlo dopadnout v průběhu počátečního hromadného úderu několik desítek jaderných úderů. Většina z nich by byla uskutečněna pravděpodobně v první až druhé úderní vlně.

Další údery na zápolí by byly postupně stále slabší, úměrné ničení protivnických prostředků naším letectvem, raketami a prostředky protivzdušné obrany.

Čím by se dosáhlo většího rozmachu a spádu operací, tím slabší by byly údery

nepřítele na naše zápolí jednak z toho důvodu, že by byly zničeny jeho prostředky, jednak z toho důvodu, že by byl nucen maximum zbývajících prostředků použít na údery proti vojskům pronikajícím do hloubky jeho území.

Z rozboru možného průběhu počátečního období lze vyvodit závěry pro přípravu vlastních vojsk i pro přípravu celého zápolí, která by mohla zajistit úspěšnou činnost vojsk i zápolí v počátečním období války.

Z tohoto rozboru vyplývá nutnost **dialektické jednoty přípravy ozbrojených sil i celého zápolí k válce.**

Z možného zahájení války a průběhu počátečního období vyplývá **požadavek na nejvyšší bojovou pohotovost vojsk i celého zápolí.** V soudobých podmínkách zahájení války je naprosto mylné a nepostačující zaměřit se pouze na vysokou bojovou pohotovost vojsk. K úspěšnému vedení války i operací počátečního období je bezpodmínečně nutné mít pevné zápolí, které bez zmatků a paniky zaměří od prvních okamžiků války svoji činnost na maximální podporu fronty, tj. na její doplnění lidmi, zásobení technikou a materiálem, na udržení sjízdnosti komunikační sítě pro soustředění a rozvinutí vojsk a přísun dalších operačních sledů, jejichž pozdní zasažení do sražení by zbrzdilo rozvinutí operací a mohlo by být příčinou neúspěchu na frontě.

Zápolí musí být v pohotovosti k včasnému vyvedení všech řídicích orgánů zpod úderu a k včasné evakuaci míst, která by byla pravděpodobnými cíli jaderných úderů nepřítele. Musí být v pohotovosti zabezpečit plynulou mobilizaci ozbrojených sil i národního hospodářství přes narušování jadernými údery. **Vysoký stupeň bojové pohotovosti musí mít systém PVOS a radiální hlásná síť teritoria. Moderní válka tedy klade doslova stejné požadavky na pohotovost zápolí, jako na pohotovost ozbrojených sil.** Tento požadavek je výsledkem kvalitativních změn, které nastaly ve vojenství změnou kvality válečných prostředků.

Vysoká pohotovost zápolí, na níž závisí úspěch počátečního období války, je však závislá na přípravách v míru, aktivovaných v předmobilizačním období. Veškeré přípravy zápolí je nutno organizovat včas před zahájením války. Rychlost rozpoutání války a spád počátečního období jsou v těchto podmínkách tak velké, že jakákoli opatření, která by byla

připravována teprve po zahájení války, přijdou zákonitě pozdě. To můžeme demonstrovat např. na evakuaci cílových míst. Kdybychom ji začali připravovat až se zahájením války, přijde pozdě. Takovou evakuaci bychom už neprovedli. Vycházejme-li z pravděpodobnosti, že první vlna počátečního úderu v trvání několika málo hodin bude nejmohutnější, dojdeme k závěru, že evakuace zahájená v průběhu tohoto úderu nebude účinná, protože už nebude koho evakuovat. Z toho plyne, že evakuaci by bylo třeba ukončit před zahájením úderu. Z dosavadních zkušeností víme, že v té době pravděpodobně nebude ukončena (nebo ani zahájena) mobilizace ozbrojených sil. Je známá námitka, že evakuaci není možno uskutečnit časově před mobilizací, protože by vznikl nepořádek v evidenci a povolávání záloh k mobilizovaným útvarům. Tato námitka neobstojí.

za prvé: v době, kdy bude zahájena válka, musí být ukončeno postupné doplnění ozbrojených sil v takovém rozsahu, aby byly hlavní síly prvního operačního sledu pohotové k boji. To znamená, že ty zálohy, které jsou nutné k doplnění těchto sil, budou v době evakuace už u útvarů;

za druhé: lépe je mít živé zálohy, i když v jejich evidenci vzniknou určité nedostatky, než nemít žádné;

za třetí: my si prostě nemůžeme dovolit, abychom připustili miliónové ztráty hned v průběhu počátečního hromadného úderu;

za čtvrté: je možné a nutné učinit taková organizační opatření, aby k zmatkům v evidenci záloh nedošlo a aby všechny předurčené zálohy nastoupily k mobilizovaným útvarům už v průběhu evakuace.

Stejná kritéria platí pro všechny ostatní přípravy, ať už jde o vyvedení řídicích stranických a státních orgánů, o přípravy průmyslu, zemědělství, dopravy, spojů nebo o výcvik veškerého obyvatelstva a jeho přípravu k plnění úkolů za války.

Historické zkušenosti nás učí, že k vítězství ve válce je zapotřebí nejen dobře vycvičených a vyzbrojených ozbrojených sil, ale i pevného zápolí. Zápolí zásobuje frontu vším materiálem, technikou, lidmi, ale také idejemi a náladami. Na pevnosti zápolí závisí i duch armády.

Význam zápolí a důležitost jednoty fronty a zápolí rostly s každou histo-

rickou etapou války. Důležitost pevného zápolí vzrůstala s rozvojem kvantity a kvality výzbroje a s rozvojem masovosti armád. V soudobých podmínkách, kdy došlo proti poslední světové válce ke kvalitativním změnám prostředků vedení války i k zásadním změnám ve vojenském umění a ve způsobu vedení ozbrojeného zápasu i války, **význam zápolí a zejména význam jednoty fronty a zápolí dále podstatně vzrostl.**

Socialistický stát má v organizaci příprav na válku velkou výhodu před kapitalistickým státem, protože přitom vychází z jednoty třídních zájmů svých společenských tříd a všech vrstev svého obyvatelstva. To je základní předpoklad jednoty fronty a zápolí a základní předpoklad pevnosti zápolí. V kapitalistickém státním zřízení je tomu právě naopak. Zájem na válce jednotlivých tříd a vrstev obyvatelstva je tam diametrálně různý až protichůdný. Vládnoucí třída má životní zájem na úspěchu ve válce. K tomu potřebuje především dělnickou třídu, jejmž zájmům jsou však cíle války se socialistickými státy cizí a protichůdné. Proto i opatření tzv. teritoriální obrany, připravovaná v kapitalistických zemích jsou v samé podstatě kvalitativně protichůdná podobným opatřením socialistických států. Zatímco v socialistickém státním zřízení tato opatření mobilizují veškeré obyvatelstvo k podpoře fronty a k obraně státního území proti agresí imperialismu, v kapitalistickém státním zřízení je hlavním smyslem a účelem tzv. teritoriální obrany potlačování rozmachu revolučního hnutí pracujících mas v zápolí. Kapitalistický stát tedy za války spotřebuje značné množství ozbrojených sil k udržení „pevnosti“ zápolí násilnými prostředky, kdežto socialistický stát naopak využívá veškerou kapacitu zápolí k podpoře a posílení fronty.

Jaká je v současných podmínkách náplň našeho pojmu zápolí?

Pod tímto pojmem rozumíme celé území vlastního státu a v širším pojetí celé územní koalice států za frontovým pásem, veškeré obyvatelstvo, surovinové zdroje, průmysl, zemědělství, komunikační a spojovací síť a prostředky dopravy, prostě celé materiální bohatství a prostředky koalice; ale nejen to: v tomto pojmu je zahrnuta i věda, technika a kultura země či koalice. Možnost využití

všech těchto zdrojů je určována společenským zřízením země (koalice). Úroveň ekonomiky dává pouze materiální možnosti k vedení války, avšak schopnost tyto možnosti rozvíjet a mobilizovat závisí na společenském zřízení a na schopnosti a vůli lidových mas.

Soudobá válka, charakterizovaná krajní rozhodností cílů, úporností a prudkostí ozbrojeného zápasu vyžadá nejen od všech příslušníků ozbrojených sil, ale i od veškerého obyvatelstva nesmírného vypětí fyzických i morálních sil. Nepevně, politicky slabě a slabě bráněné zápolí není s to vydržet těžkou zkoušku soudobé války.

Jednota fronty a zápolí, pevnost zápolí, jeho schopnost být spolehlivým základem pro bojující ozbrojené síly je v současných podmínkách války jedním z nejdůležitějších činitelů, rozhodujících o průběhu i výsledku války.

V současné etapě vývoje socialistické společnosti dospíváme k potřebě **všelidové obrany socialistické vlasti**. K tomuto pojmu docházíme po dvou na sobě nezávislých liniích:

První linie — politická — vyplývá z pojmu všelidového státu. Usnesení XII. sjezdu KSČ o tom říká: „Diktatura proletariátu zajistila u nás úplné vítězství socialistického řádu. Tím vstoupil náš stát do nového vývojového období, v kterém probíhá proces přerůstání diktatury proletariátu ve stát všelidový.“³⁾

V duchu této teze je zapojován do řízení státní správy stále širší okruh občanstva. Z odpovědnost za řízení státu se postupně stává zodpovědnost všech občanů. Zcela logickým důsledkem toho je, že i zodpovědnost za obranu země se stává zodpovědností každého občana. Tato zodpovědnost je uložena vrcholnými stranickými a státními dokumenty všem členům strany a všem občanům. Ústava ČSSR ukládá všem občanům našeho státu povinnost bránit vlast v čl. 36 slovy: „Obrana vlasti a jejího socialistického zřízení je vrcholnou povinností každého občana“. Stanovy KSČ v článku 2, písm. j) pak kromě toho stanoví povinnost všech členů strany „všeobecně napomáhat upevňování obranyschopnosti ČSSR a neúnavně bojovat za mír a přátelskou spolupráci mezi národy“.

3) XII. sjezd KSČ, publikace ÚV KSČ z 1. 1962, str. 102.

Tyto povinnosti jsou však namnoze dosud nesprávně chápány. Tady nejde jen o jakousi pomyslnou povinnost „bránit vlast“ nebo o povinnost vyplývající jen z vojenského zařazení a mobilizačního předurčení občanů povinných vojenskou službou, jak se to dosud někdy chápe. Jde o mnohem víc. Tato ustanovení ukládají všem občanům bez rozdílu zda jsou vojáci nebo ne, odpovědnost za přípravu nejen své osoby, ale svého oboru působnosti k válce. To znamená, že např. ministr má plnou odpovědnost za přípravu státu na válku svěřeného resortu, předseda národního výboru má odpovědnost za přípravu v oblasti působnosti národního výboru a právě tak každý jednotlivec na kterémkoli místě odpovídá za přípravu tohoto místa a veškeré činnosti v oblasti jeho mírové odpovědnosti.

K pojmu všelidové obrany vlasti docházíme v současné době zcela nezávisle i po druhé linii, po linii odborně vojenské. Z charakteristických rysů soudobé války vyplývá nutnost organizovat všelidovou obranu socialistického státu. Jen všelidová obrana země může zabezpečit postačující přípravu v míru a uskutečňování připravenosti opatření za války.⁴⁾

Pod pojmem všelidové obrany socialistického státu je tedy třeba rozumět takový systém obrany národního a společenského zřízení, který zapojuje do obranných opatření veškeré obyvatelstvo státu prostřednictvím orgánů strany, státní moci i společenských občanských organizací, a to jak v míru, tak i za války.⁵⁾

Vychází přitom ze společného třídního zájmu všeho obyvatelstva, který je předností socialistického společenského zřízení před antagonistickou společností kapitalistickou.

4) Pojem „obrana“ je vžitý technický termín, používaný pro přípravu země na válku a pro vedení války. Nemá nic společného s „obranářskými tendencemi“, ani s operačním a taktickým pojmem obrany. Na stupni celostátním je třeba pod tímto pojmem rozumět souhrn příprav státu na válku a souhrn opatření k vedení války státem. Podle naší doktríny jsou hlavním prostředkem vedení ozbrojeného boje rozhodné účinné operace.

5) Částečně použito přednášky „Všelidová obrana socialistické vlasti“ přednesené ve stranické škole při Poradně marxismu-leninismu HPS.

Tento systém obrany odpovídá jak třídnímu, tak vojenskotechnickému charakteru soudobé jaderné raketové války.

Příprava všelidové obrany socialistické vlasti v míru zahrnuje přípravu:

— všech stupňů stranických a státních orgánů řízení;

— ozbrojených sil;

— národního hospodářství, tj. průmyslu, zemědělství, zdravotnictví, distribuce, dopravy, spojů, komunikačních a spojovacích sítí;

— na úseku rozvoje vědy, techniky a kultury;

— protivzdušné a pozemní obrany a ochrany území státu;

— civilního obyvatelstva.

Náš socialistický stát má řadu předpokladů pro organizaci všelidové obrany země už v současné době. Jsou to předpoklady zejména organizační a materiálně technické.

Hlavním předpokladem plného rozvinutí všelidové obrany země však je morálně politický stav všech občanů a vědomí jejich osobní odpovědnosti za obranu země, právě tak jako je vědomí odpovědnosti a politická vyspělost všech občanů i hlavním předpokladem přerůstání socialistického státu ve všelidový stát.

Na tomto úseku však dosud nejsme na potřebné úrovni. I když je u nás poměrně vysoký průměr všeobecných politických znalostí a politické vyspělosti, otázky obrany země nejsou chápány v celé šíři a v celé hloubce. K jejich plnému pochopení je třeba určitý stupeň znalostí vojenskopolitické situace ve světě, znalosti reálného stupně rozvinování vojenského potenciálu imperialismu, i znalosti možného vzniku a charakteru potenciální světové války. O tom mají však občané našeho státu poměrně nízké znalosti. S nízkou úrovní znalostí těchto otázek se zhusta setkáváme i u lidí politicky jinak vzdělaných a vyspělých. Neznalost těchto otázek je hlavní příčinou častých pacifistických a někdy dokonce defaitistických nálad.

Příčinou těchto nedostatků je slabá výuka a výchova mládeže i dospělého obyvatelstva ve vojenských disciplínách

a nedostatky v propagaci těchto znalostí. Je to nedostatek především vojenských orgánů, ale ani naše nejmasyovější propagační prostředky, tisk, rozhlas, film a televize dosud mnoho neudělaly ke zlepšení tohoto stavu.

A tak ačkoli naše základní stranické a státní dokumenty ukládají povinnost starat se o obranu socialistické vlasti všem občanům státu a zvláště důrazně všem členům strany, ačkoli jsou tyto povinnosti zakotveny v ústavě a v zákonu na obranu země, ačkoli nutnost budování obrany zdůrazňuje každé usnesení sjedzu naší strany, většina občanů chápe tuto povinnost jen jako povinnost vykonat vojenskou službu, ale nechápe ji v celé šíři jako povinnost každého občana připravit na potenciální světovou válku nejen vlastní osobu, ale celý úsek, za jehož mírovou výstavbu zodpovídá.

Přes tyto nedostatky zaznamenaly přípravy celého státu na válku kvalitativní skok v posledních několika letech.

Cílem tohoto článku není rozebírat všechna opatření, která v oblasti přípravy celého státu na válku byla u nás realizována jak ústředními stranickými a státními orgány, tak v oblasti ČSLA a v ostatních resortech státní správy.

Považujeme ale za nezbytné pozastavit se u problematiky všenárodní přípravy CO, která má velký význam pro zvyšování znalostí všeho obyvatelstva a přípravu všelidové obrany země.

Rozvinutí příprav obrany země se odrazilo i ve školení obyvatelstva systémem Všenárodní přípravy CO. Tato příprava byla široce rozvinuta v průběhu posledních dvou roků v několika bězích, kterými prošli v podstatě všichni občané, kteří podléhají povinné vojenské službě.

Hlavním organizátorem Všenárodní přípravy po odborné stránce je ministerstvo vnitra — štáb CO státu, po organizační stránce pak národní výbory všech stupňů. Organizačními středisky praktického uskutečňování Všenárodní přípravy jsou závody (jiná pracovní místa) a občanské výbory. Občanské výbory organizují všenárodní přípravu CO toho obyvatelstva, které není zařazeno do pracovního procesu, resp. není v zaměstnaneckém po-

měru, tedy převážně žen v domácnosti a přestárlých osob.

Odborným organizátorem vojenských disciplín Všenárodní přípravy CO je SVAZARM, který organizuje nábor vojenských cvičitelů VP CO a jejich výcvik. Tito instruktoři pak učí obyvatelstvo v kroužcích VP CO všeobecným znalostem charakteristických rysů soudobé války a boje, vysvětlují účinky jaderných a chemických zbraní, odstraňování následků ochrany proti těmto zbraním, organizují otázky CO, činnost a chování obyvatelstva při napadení, učí chemickým disciplínám, zejména použití prostředků individuální a kolektivní PCHO a ženijním disciplínám, zvláště vyprošťování zavalených osob a stavbě improvizovaných a polních úkrytů. SVAZARM tedy organizuje největší objem nejdůležitějších disciplín přípravy CO.

Veškerá Všenárodní příprava CO probíhá (resp. má probíhat) jako teoretická příprava spojená po každém výkladu s praktickými ukázkami a praktickým výcvikem, s důrazem zvláště na chemické, ženijní a zdravotnické disciplíny.

ČsČK organizuje zdravotnickou přípravu formou lékařských přednášek o účincích ZHN na lidský organismus a praktické zdravotnické přípravy — ošetřování raněných.

Čs. svaz požární ochrany učí likvidaci požárů a preventivním protipožárním opatřením s praktickými ukázkami. Všenárodní příprava CO se tak stává jedním z hlavních opatření propagace i organizace všelidové obrany země.

Dnešní stav propagace a přípravy všelidové obrany země má dosud značné nedostatky:

— v politické výchově občanů nejsou v dostatečné míře objasňovány otázky mezinárodní vojenskopolitické situace, znalosti imperialistických záměrů a příprav na válku, soudobá funkce socialistických armád a významu obrany socialistické vlasti;

— Všenárodní příprava CO probíhá namnoze pouze teoreticky, někde se jí nevěnuje dostatečná pozornost a plní se do určité míry formálně. VP CO má ještě

daleko k tomu, aby vyzbrojila občanstvo všemi teoretickými a zvláště praktickými znalostmi pro případ války. Nedostatky ve výuce VP CO vyplývají zejména z nestejně a většinou nízké odborné úrovně instruktorů a mnohdy též z jejich nedostatečné přípravy.

VP CO má nedostatek instruktorů s vysokými vojenskými znalostmi, jichž je k výkonu této činnosti nezbytně zapotřebí. Bude nutné, aby náš důstojnický sbor věnoval této velmi důležité práci více pozornosti. Bylo by účelné, aby všichni instruktoři VP CO SVAZARMU byli zkušení důstojníci z povolání. Ve vojenských štábech ani v MNO není pro tuto práci dostatek pochopení.

— **Systém vojenské výchovy a přípravy** na válku nemá dosud zcela jednotnou linii a není úplně skloubený tak, aby se jednotlivé složky vhodně doplňovaly a vzájemně na sebe navazovaly. Zásady všelidové obrany země nejsou dosud propracovány na vědeckých základech a na základech vědecké metodiky. V tom je dluh ministerstva národní obrany, jehož povinností ve státě je rozpracovávat základní otázky přípravy a vedení války.

Zabezpečení obrany země bude vyžadovat, aby orgány vojenské správy věnovaly přípravám všelidové obrany velkou pozornost.

S vývojem všelidového státu bude nutné uskutečňovat postupně i všechna opatření k všelidové obraně země. Nejde o to, aby náš stát byl „zmilitarizován“, ani aby „militarizaci“ podlehovalo myšlení našich občanů. Proti tomuto kapitalistickému pojmu bude však nutno postavit u nás jeho socialistický ekvivalent, všelidovou obranu země. K zabezpečení obrany země a k plné připravenosti státu na potenciální soudobou válku bude nutné uskutečňovat opatření ve všech směrech, především v politické výchově, v promyšlených a vyvážených proporcích. Především bude nutné výchovou odstranit bezstarostné pacifistické náklady i defaitistické tendence ve veřejném mínění, které neodpovídají skutečné situaci ve světě, mohou být záměrně šířeny třídním nepřitelem a jsou řádnému zabezpečení obrany země nebezpečné.

Závěr

Naše socialistické zřízení nám dává všechny možnosti, abychom dnešní stupeň přípravy státu na válku dále rozvíjeli. Komunistická strana Československa i naše vláda vyvíjí veškeré úsilí k tomu, aby se do správy a řízení veřejných věcí zapojoval stále větší aktiv občanů, aby se postupně více a více občanů účastnilo aktivně správy našeho státu. Náš socialistický stát se tak bude postupně měnit ve všelidový. A tak, jak bude přerůstat socialistické zřízení ve všelidové, tak bude i dnešní stupeň připravenosti obrany země přerůstat ve všelidovou obranu.

Bude-li každý na svém místě cítit plnou odpovědnost za řízení státu i za přípravu jeho obrany, budeme na případnou válku dobře připraveni i v hloubce našeho zápolí.

Problémy přípravy zápolí a civilních oblastí státní správy na možnou světovou válku jsou v našem odborném vojenském tisku nové. Nové kvality soudobé potenciální raketové jaderné války vyžadují, aby byly do podrobností dále rozpracovány jak v oblasti ozbrojených sil, tak i v ostatních oblastech přípravy státu na válku. Charakter potenciální války nepřipouští, abychom se těmito přípravami zabývali až za války. Zabezpečení obranyschopnosti země, uložené usnesením XII. sjezdu KSČ vyžaduje, aby všechny potřebné přípravy byly uskutečněny včas již v míru. K tomu je nutné seznamovat s dosavadními základními znalostmi a závěry širší kolektiv, který by se mohl zabývat podrobnějším promyšlením všech opatření, jejich zobecněním a propagováním.

K tomuto cíli je zaměřeno i toto číslo Vojenské mysli, jehož tematickou náplní jsou poprvé některé otázky přípravy státu a zápolí na potenciální válku. Tematika není zaměřena pouze do řad armády, ale i mimo ni. Cílem otištěných materiálů o všelidové obraně a přípravě teritoria je přispět širšímu okruhu vševojskových i teritoriálních štábů k studiu této problematiky a k splnění úkolů v tomto směru uložených hlavními dokumenty operační a bojové přípravy na letošní výcvikový rok.